

Dr Sima Avramović*

LJUBICA KANDIĆ
(1925–2019)

Postoje ljudi takve snage duha i životne energije za koje ponekad pomislimo da nikad neće otići sa ovoga sveta te se njihov odlazak, ma koliko godina imali, uvek čini preranim. Profesorka Kandić je bila jedna od takvih stamenih osoba, energična i u poznim godinama svog života, inteligentna, britkog uma i zadivljujuće moći zapažanja, odlučna, nepokolebljiva, istrajna, ponosna, dostojanstvena i uvek nekako sva svoja, sa potrebnom distancom, a istovremeno dovoljno bliska. Jednom rečju prava *lady*, kojoj bi dobro pristajao i epitet „čelična“. Tako je i otišla, gotovo bi se moglo reći u jednom danu, kao da je sama procenila da joj je došlo vreme.

Profesorka Ljubica Kandić je, sa mnogim slavim imenima posleratnog Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu druge polovine 20. veka, obeležila jednu epohu u istoriji te institucije, vreme ekspanzije visokoškolskog obrazovanja u zemlji i vreme razvoja pravnoistorijske nauke u novim teorijskim okvirima.

Za razliku od Kraljevine Jugoslavije, u kojoj su postojala samo tri pravna fakulteta – u Beogradu (sa Odeljenjem u Subotici), Zagrebu i Ljubljani, to je bilo doba kada su se rađali novi pravni fakulteti u Srbiji i širom novoformirane, socijalističke Jugoslavije. Profesorka Kandić je sa neizmernim požrtvovanjem i entuzijazmom učestvovala u stvaranju Pravnog fakulteta u Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu, Prištini, Skoplju, Podgorici, i gde sve ne. Njeni postdiplomci su postajali profesori na svim pravnim fakultetima širom Jugoslavije, koji su i posle raspada te države sa ponosom isticali da su bili njeni studenti, magistri i doktori, trajni poštovaoci Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu. Formiranje mnogih generacija pravnih istoričara, od Vardara pa do Triglava, jedan je

* Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, sima@ius.bg.ac.rs.

od najvažnijih ljudskih i profesionalnih tragova koje je naša profesorka ostavila. Sa nama za njom tuguju i naše kolege, pravni historičari iz Ljubljane, Zagreba, Splita, Banja Luke, svi koji su čuli za njen odlazak, a neki su i lično došli da je isprate. To je onaj najvažniji spomenik koji je sebi za života podigla, ostavljajući samo lepe uspomene svima sa kojima je saradivala. Skoro je tri decenije od kako je u penziji, a njeno prisustvo, simpatije prema njoj i poštovanje koje Fakultet ima za nju jednako su snažni kao i u vreme kada je bila aktivna.

Bila je srećna što je njen profesor bio Albert Vajs, intelektuac svet-skog formata, izuzetni erudita i veliki pedagog, čovek od koga se imalo šta naučiti. Na Fakultet je došla sa 25 godina (1950) i 40 godina je razvijala opštu istoriju države i prava i druge pravnoistorijske discipline, koje je vodila sve do svog penzionisanja (1990). Zajedno sa prof. Vajsom bila je autor udžbenika *Opšta istorija države i prava*, koji se više decenija koristio kao literatura ne samo na našem već i na skoro svim drugim fakultetima njene nekadašnje, velike domovine. Sačinila je i poznati *Praktikum* za taj predmet, sa izborom najvažnijih zakonskih i drugih izvornih tekstova iz pravne istorije, koji može i danas svakome biti zanimljivo i korisno štivo.

Njena radna energija i stvaralački entuzijizam bili su neiscrpnii. Naša profesorka je i posle penzionisanja ostala vezana za svoj Fakultet, nastavljajući još jedno svoje životno delo – *Istoriju Pravnog fakulteta u Beogradu*, počev od 1808. godine. Veliki, čak daleko najveći deo te jedinstvene višetomne edicije plod je njenih istraživanja i izašao je iz njenog pera. Iako već u devedesetim, nosila se mišlju i podsticala svoje kolege da se poduhvat nastavi i napiše istorija Pravnog fakulteta u Beogradu od 1945. do sedamdesetih godina XX veka. Njena *Istorija Pravnog fakulteta od 1905. do 1941. godine* u dve knjige, čiji je jedini autor, nije samo istorija institucije i njenih nastavnika već i svedočanstvo jednog vremena. To je istorija Srbije u malom, posmatrana na mikrouzorku, koja se prelamala kroz živote istaknutih intelektualaca, profesora, studenata i same ustanove, ocrtavajući njihovu pojedinačnu i kolektivnu povest.

A profesorka Kandić je i sama ušla u tu povest. I to ne samo kao istraživač, pisac i profesor. Ona će ostati zapamćena kao prva žena – dekan Pravnog fakulteta u Beogradu. Dekan u turbulentnim vremenima s kraja osamdesetih godina prošlog veka, trudila se da na Fakultetu ublaži brojne potrese i da sačuva kolegijalne odnose. Pritom je izgarala da u njenom mandatu obezbedi izgradnju Aneksa zgrade našeg Fakulteta. Bez tog njenog graditeljskog poduhvata, kojim je obezbeđeno oko 1.500 kvadratnih metara novog, modernog prostora, Pravni fakultet u Beogradu danas ne bi imao uslove za funkcionisanje i akreditaciju. Dalekovido je shvatila da je, osim velikog broja kabineta, Fakultetu neophodna reprezentativna,

moderna Konferencijska sala, koja je danas ponos i jedan od znakova raspoznavanja naše ustanove, pa i Univerziteta u Beogradu.

Vodila je računa o svemu – od obezbeđivanja sredstava za gradnju, borbe sa izvođačima radova, do kvaliteta, funkcionalnosti i izgleda tog prostora. Suočavala se i sa nerazumevanjem i otporima u delu kolektiva koji je, u poznatom srpskom maniru, nalazio mane čak i jednom tako nasušno potrebnom i neupitnom poduhvatu. Ali je svojom odlučnošću, preduzimljivošću i upornošću lomila sve prigovore. Uspela je da ostavi za sobom svoj beleg na koji je s pravom bila ponosna i, čini se, smatrala ga je jednim od svojih najvažnijih fakultetskih legata. Fakultet joj se nedavno, srećom još za života, odužio postavljanjem jedne skromne, mesingane table na ulazu u Aneks, sa ubeleženim tragovima tog njenog dragocenog doprinosa Pravnom fakultetu.

Taj trenutak, ta njena sreća i fotografija ispred table posvećene njenom neimarskom delu, svakome od nas ko je tom prilikom bio prisutan ostaće u sećanju kao trajna uspomena na nju i njen poslednji boravak na njenom Fakultetu, koji je doživljavala kao svoju drugu kuću. Verujem da bi i ona želela da je uvek pamtimo tako nasmejanu, razdraganu i ponosnu na svoje delo, koje ostaje njen trajni pamjatnik.

Osim materijalnih tragova, njenih knjiga, članaka i projekata, za njom ostaje i mnogo drugog što je učinila za svoj Fakultet, za razvoj naučnog podmlatka, za afirmaciju pravne istorije, ostaju iskrena prijateljstva, dragoceni saveti, uzor kako se voli svoja ustanova, kako se brine o svojim kolegama i svojoj porodici. Jednom rečju, profesorka Ljubica Kandić ostaje trajan primer časnog i dostojanstvenog ljudskog i akademskog puta.